

О. І. Роговий

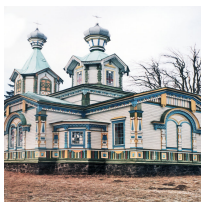
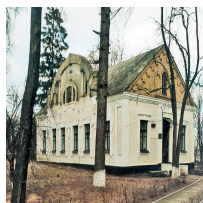
Липовецький район

ЛИПОВЕЦЬКИЙ РАЙОН – район, що знаходиться у північно-східній частині Вінницької області. Межує з Калинів., Погребищен., Оратів., Іллінец., Немирів. і Вінн. р-нами Вінн. обл. Утвор. 1923. Кілька разів змінював межі (1929, 1931, 1935, 1956, 1959, 1963–65, 1979), зокрема до нього приєднували Турбів., Прилуц., Вахнів., частково Плисків., Іллінец. і Оратів. р-ни. 1923–25 – у складі Бердичів. округи Київ. губ., 1925–30 – Вінн. округи, від 1932 – Вінн. обл. Жит. чинили опір насильниць. колективізації. Вони потерпали від голодомору 1932–33 (кількість мешканців зі 105 304 осіб у 1932 зменшилася до 74 965 осіб у 1934), зазнали сталін. репресій. Від липня 1941 до березня 1944 – під нім.-фашист. окупацією. Діяли комуніст. і націоналіст. підпіл. групи під керівництвом О. Кукурузи, С. Грищука, Н. Музикант, В. Мессароша та ін. У січні 1944 побл. с. Зозів відбулася велика танк. битва. На фронтах 2-ї світової війни загинуло бл. 5 тис., нацисти вбили 6949 жит. р-ну. За успіхи у Всесоюз. змаганні з вирощування с.-г. продукції Л. р. 1978 був нагороджений перехідним Червоним Прапором. Площа 969 км². За переписом 2001, насел. становило 44 273 особи (складає 91,4 % до 1989), станом на 1 січня 2015 – 38 451 особа (переважно українці). У складі Л. р. – м. [Липовець](#), смт [Турбів](#) і 57 сільс. насел. пунктів. Лежить при переході від *Подільського плато* до *Придніпровської височини*. Поверхня – підвищена пологохвиляста лесова рівнина, розчленована балками. Найвища точка – побл. с. Богданівка (322 м над р. м.). Корисні копалини: граніт, каолін (побл. Турбова – одні з найбільших покладів у Європі), піски, глина, торф. Протікають 15 річок, найбільші з них – [Десна](#) та *Соб* (ліві притоки *Південного Бугу*), у які впадають відповідно *Ольшанка* (Вільшанка) та *Собок*. Вони зарегульовані 149-ма ставками заг. пл. вод. дзеркала 980,6 га. Ґрунти переважно чорноземні (бл. 90 %), є також лучні, сірі та ясно-сірі лісові. Зростає 5187 га лісів (найбільші масиви побл. Турбова, сіл Вахнівка, Козинці, Приборівка, Щаслива) і лісосмуг. Осн. деревоутворюв. породи: граб, береза, дуб, ясен, липа, сосна. Побл. с. Вахнівка – евтрофне болото Вахнівське, побл. с. Іваньки – гігант. астроблема на місці падіння метеорита, побл. с. Козинці у заплаві р. Мул – рідкіс. комплекс водно-болот. рослинності, побл. с-ща Ксаверівка – витоки Соба, побл. с. Лозувата – унікал. осоково-гіпнові угруповання, у селах Нападівка та Стара Прилука – парки з рідкіс. насадженнями 18 і 19 ст. Є 4 джерела – гідрол. пам'ятки природи. Гол. пром. підприємства розташ. у райцентрі та Турбові. Заг. пл. с.-г. угідь 84 352 га, з них орних земель – 73 737 га. С. госп-во спеціалізується на рослинництві

зерново-буряківничого та тваринництві м'ясо-молоч. напрямів. Провідні с.-г. підприємства (переважно займаються рослинництвом): «Берестівське» у с. Берестівка, «Ранок» у с. Біла, «Фортуна» у с. Брицьке, «Світоч» у с. Вербівка, «Зернопродукт КХП» у с. Війтівці, «Сімекс-Агро» у с. Зозів, «ЕЛ-ТУР» у с. Костянтинівка, «Нападівська» у с. Нападівка, «Поділля» у с. Попівка, «Соняшниковий двір» у с. Сиваківці, «Україна» у с. Стара Прилука, «Рапсодія» у с. Струтинка, «Турбівське» у Турбові, «Щасливе» у с. Щаслива. У Л. р. – Зозів. профес. аграр. ліцей, 29 заг.-осв. шкіл, 18 дошкіл. закладів, ДЮСШ у Липовці та Турбові, Староприлуц. школа-інтернат; 39 клуб. і 40 бібліотеч. закладів, Липовец. муз. школа з 2-ма філіями; центр. рай. лікарня, 8 амбулаторій, 15 фельдшер.-акушер. і 17 фельдшер. пунктів. Виходить г. [«Липовецькі вісті»](#). Звання «народний» присвоєно фольклор. колективу «Війтівчанка», жін. вокал. тріо «Елегія» та квартету «Лебедонька», чол. вокал. гурту «Веселий день», драм. колективу «Поет. театр», ансамблю нар. музики; «зразковий» – танц. колективу «Зернятко». Пам'ятки архітектури: палац Раковських (19 ст.), Хрестовоздвижен. церква (1877) у с. Козинці, церква Іоанна Богослова у с. Косаківка (1902–15), Свято-Успен. церква у с. Коханівка (1868), палац Т. Ланге у с. Нападівка (заклав В. Прилуцький, 18 ст., нац. значення), церква Параскеви (поч. 19 ст., нац. значення) та комплекс земської лікарні (поч. 20 ст.) у с. Нова Прилука, Покров. церква у с. Приборківка (1905), церква Різдва Богородиці у с. Сививківці (1875), залишки літопис. городища (згадується під 1146) та козац. фортеці – «Бурти», палац С. Мерінга (заклав О. Борецький, 18 ст., нац. значення) та Покров. церква (поч. 20 ст.) у с. Стара Прилука, Дмитрів. церква у Турбові (2-а пол. 19 ст.). На тер. р-ну досліджено кургани різних часів (села Костянтинівка, Пісочин, Стара Прилука, Струтинка, Щаслива; с. Лукашівка, епохи бронзи; с. Приборківка, скіф. часу), поселення черняхів. (села Березівка, Брицьке, Богданівка, Вахнівка, Вернянка, Зозів, Іваньки, Нападівка, Петрівка, Пісочин, Росоша, Струтинка, Троща, с-ще Пилипенкове), трипіл. (села Війтівці, Іваньки), зарубинец. (с. Зозів), білогрудів. (с. Нападівка) культур, епохи бронзи (села Приборківка, Троща, смт Турбів), передскіф. (села Війтівці, Коханівка, Пісочин) та слов'ян. (с. Богданівка, 5–6 ст.; с. Гордіївка, 6–7 ст.; с. Славна, 5–6 ст.) часу, слов'ян. городище (с. Війтівці). Серед видат. уродженців – мікробіолог, Нобелів. лауреат [З.-А. Ваксман](#), фахівець у галузі металургії, чл.-кор. АН СРСР *Д. Чижиков* (обидва – с. Нова Прилука), агрофізик, академік Польс. АН, іноз. чл. ВАСГНІЛ [Б. Добжанський](#) (с. Струтинка); травматолог-ортопед [А. Бродський](#) (с. Зозів), лікар-морфолог [П. Гудзь](#) (с. Троща), фізик [А. Желеховський](#) (с. Лукашівка), фахівець у галузі радіоелектроніки [Л. Ільницький](#), фахівець у галузі зварюв. вироб-ва *Ю. Юзвенко* (обидва – с. Козинці), фахівець у галузі інформ.-обчислюв. систем *А. Саченко* (Турбів), географ, економіст *М. Пушкар* (с. Щаслива); письменник, кіносценарист [Василь Земляк](#) (с. Конюшівка), етнограф [І. Демченко](#) (с. Росоша), поет, перекладач [Максим Вдовиченко](#) (с. Зозівка), поетеса *О. Лященко* (Турбів), поет-гуморист *М. Пасічник* (с. Нарцизівка), поет-пісняр *М. Прощарук* (с. Берестівка), письменники [М. Кашук](#) (с. Соболівка), *В. Рабенчук* і *О. Шеренговий* (обидва – с. Зозів); художник декор.-монум. мистецтва, нар. художник України *С. Джус* (с. Кобильня; див. [Джуси](#)), графік, живописець, засл. художник України *О. Наза-*

ренко (с. Війтівці), живописець, засл. діяч мистецтв України *Ф. Панчук* (с. Пеньківка), художник театру, графік *І. Бурячок* (с. Лозувата), живописці, графіки *І. Грищук* (с. Біла), *О. Довбошук* (с. Брицьке), майстриня худож. ткацтва *В. Мащенко* (с. Костянтинівка); актор, режисер, засл. діяч мистецтв УРСР *Є. Головатюк* (с. Лозувата); Герой України, Київ. міський голова *О. Омельченко* (с. Зозів); дипломат *Л. Паламарчук* (с. Троща); Герої Рад. Союзу *С. Васюта* (с. Гордіївка), *С. Клименко* (с. Зозів), *О. Козаченко* (с. Берестівка), повні кавалери ордена Слави *Н. Тарапата* (с. Стара Прилука) та *О. Янковський* (с. Брицьке). 1782–1820 у с. Війтівці був священником дід письменника Ф. Достоєвського – Андрій, у ньому ж народився його батько – Михайло. Старший брат діда письменника – Іоанн – служив у парафії с. Скала (нині Оратів. р-ну Вінн. обл.). 1883–1915 після одруження у с. Нападівка подовгу жив, вивчав побут, фольклор данський літературознавець, письменник, перекладач *Т. Ланге*. Із с. Зозів пов'язані життя та діяльність меценатки, організаторки худож. промислу *Ю. Гудим-Левкович*.

Фотоілюстрації

Рекомендована література

1. Липовецький район: Паспорт-альбом території. Липовець, 2000;
2. Роговий О. І., Чернюк В. І., Дибський С. Н. Шлях до світла. Історія освіти та профспілкового руху Липовеччини. Липовець, 2002;
3. Роговий О. І. Зозів: Енциклопедія села. Липовець, 2002;
4. З історії села та єврейської громади Нової Прилуки // Кучер В. О., Роговий О. І. Зельман Абрахам Ваксман. В., 2003;
5. Роговий О. І. Чорна весна 33-го // Липовець. вісті. 2005, 12 березь;
6. Його ж. Танки йшли на Схід (Про визволення Липовецького району від німецько-фашистських загарбників) // Там само. 2006, 9 серп.;
7. Балдинюк В. Витоки духовності й натхнення (про історичне минуле та сучасність Липовецького району) // Там само. 2007, 26 трав.;
8. Роговий О. І. Прилука – козацька столиця // Там само. 2007, 26 черв.;

9. Його ж. Темна ніч над Брицьким (хлібозаготівельна кампанія 1932–1933 в Липовецькому районі) // Погляд. 2007, 29 груд.;
10. Войтовцы – родовое гнездо Достоевских // Богданов Н., Роговой А. Родословие Достоевских. В поисках утерянных звеньев. Москва, 2008;
11. 2010;
12. Токова Н. П. Турбів: сторінки історії. В., 2009;
13. Роговий О. І. Не було спокою окупантам (про дії підпільників на Липовеччині в роки Великої Вітчизняної війни) // Липовец. вісті. 2009, 22 верес.;
14. Його ж. Про що шумлять верби: Історичні нариси про Корчинці-Ротмистрівку-Вербівку (18–21 ст.). В., 2010;
15. Його ж. Соб: Краєзн. нариси. В., 2012;
16. Роговий О. І., Кучер В. В., Дибський С. Н. Профспілка та освіта Липовеччини на зламі епох. Липовець; В., 2012.

Бібліографічний опис:

Липовецький район / О. І. Роговий// Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-54758>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).